

Marin Držić

Pjesni razlike

SADRŽAJ

Posveta	3
1. O koji ljuvene sej pjesni slišate	4
2. Lipota od danice sve zvizde dobiva	5
3. Tko je taj, na saj svit anđeoski kî poje	6
4. Je li se ikada, o luzi, gdi vidil	7
5. Tko hoće liposti anđelske sve vidit	8
6. Ljubavi ljepša vil, neg je zrak sunčani	9
7. Tko hoće zgar s nebes pozriti na svit saj	10
8. Dvi zvizde ljuvene na ličcu rajskomu	11
9. Ili oganj ugasi ili slugu tvoga	12
10. Gizdava nika vil rajskoga uresa	13
11. Uzdaše tužni moj, pokli se spravi sad	14
12. Jaoh, plamen ljuveni rasčini život moj	15
13. Čemu je priverno, jaoh, moje služen'je	16
14. Pokli ktje taj tvoja, Ljubavi, zla strila	17
15. Suze ovoj nisu vik, kê ronim niz lica	18
16. Pokoli, jaoh, Ljubav, moj cvite, hoće toj	19
17. Pozor tvoj ljuveni, izbrana liposti	20
18. Cvit lijepe mladosti z godišti odhodi	21
19. Pogled tvoj ljuveni, gospoje od svih vil	22
20. Od koli zgar s nebes odluka nemila	23
21. U SMRT OD FIORE MARTINOVE ŠUMIČIĆ	24
22. EPITAPHIO	25
23. Ktje mi se nekada i bi mê žuđen'je	26
24. O svite! ti ti si pun tamne tamnosti	27
25. SVITLOMU I VRIDNOMU VLASTELINU SABU NIKULINOVU	28
26. Mâ sestro, ja sada davam ti blagoslov	31
RJEČNIK	32
ABECEDNI POPIS PJEŠAMA	34

Marin Držić

Svojim prijateljem. ¹

Drazi prijatelji, nemojte scijenit, da sam ove ne dobro složene pjesni činio dat na svitlos za ukazat ljepotu od moje poezije i dobrotu od moga uma, od šta se u istinu ne varam; ma za slobodit se, vjerujte mi, truda vazdašnjega i omraze vas prijatelja, koji, ljubeći i scijeneći mene za vašu dobrotu, ljubite i scijenite moje pjesni, od kojih svaki vas hoće da mu dar učinim; a ja ni vam mogu ne ugodit, ni sam dobar pisalac, ni mogu pismom svim u jedno zadovoljno učinit ovako kako stampom. I ako ne uzbude stvar, koja bi književne uši kojom godi vridnosti pasla, za to ne imam bit ja kriv nego vi, koji, što ste pitali, ja vam sam dao; i dao ono, što sam umio i imao. Ni vi ne imate bit krivi, za što ste ovi dar pitali za vas, a ne za družih, kojim ja dobrovoljno davam što umijem i imam; a družu neka ištu što za njih čini². Znam, er ova moja pisma ne mogu neg koris učinit: ako su krjepka sočna i vrijedna, plod će učinit; ako li nijesu, nauk će dat svakomu, da tko se na ovo stavlja, da razmišlja, hoće li s časti iziti; er mnogi ovim putom scijene poštit, a osramote se. Ja ću samo ovo rit, er za ugodit prijateljem mnokrat sam dao neprijateljem o meni govorit; ma sam u meni razmišljao, er se prije ima staviti naprijed pogodaj od prijatelja neg pomrnjen'je od neprijatelja, prid kim što si veće pravi to si veće krivi, kojijem da ja rečem, kako sam komediole, koje su ovdi u nutra, u dva sjedanja sklopio, er me je tako brijeme silovalo i potreba od prijatelja, komu u ovi način za poslužiti mnokrat sam obećao, što izvršivši sâm se sam pak od sebe čudio, kako se može učinit ne bi mi vjerovali kako i ne mogu vjerovat, da ja umijem veras učinit³, a ne za ino neg, er su triš mudri kažu se šeskrat ludi. Sada, drazi prijatelji, neću drugo rit; neg vas ću moliti, da uz ovi dar moj mali primite veliko srce, koje stoji vazda pripravno za poslužiti vam.

¹ Ovo se nalazi u izdanju: Pjesni Marina Držića, u jedno stavljene s mnogim družim liepim stvarmi. U Bnechieh 1607. Polak Frana Bariletta.

² a družu neka ištu što za njih čini - a drugi (neprijatelji) neka traže što im odgovara

³ Odnosno, moji neprijatelji ne mogu vjerovati da znam pisati i stihove, ne samo komedije.

1.

O koji ljuvene sej pjesni slišate,⁴
požalte, jaoh, mene, a sebe čuvate
ljubavi, kê oblas pod suncem, koje sja,
satira svaku vlas; svjedok sam tomu ja,
kî nekad ne scijenjah ljuvene tej strile,
od veće kad se uzdah u moje, jaoh, sile,
dobrota s liposti kê slomi u meni
ljuvenom kriposti, s kojom se rvat nî,
koje sam sužan bio, mladosti moje cvit
od kad je procraftio; a toj nî mogao skrit
niz blido lice ovoj plač, kî sam prolivao,
i i(z) srca uzdah moj, koji sam podirao,
kunući nemilos gospoje svih vila,
ne milos, u milos kê se je stvorila;
er što mi braniše i što zвах nemilos
tizi(m) me shraniše, toj moja bi milos,
tizim ću na svit saj sloviti vrh inih,
tizim ću vječni raj uživati u višnjih.
Tim, koji cvilite u ognju ljuvenom,
i oganj hudite u ledu studenom,
ne scijente, da je led, sve što je studeno;
ima lik svaka zled; ni je sve medeno,
što slatko tko scijeni; a željam ljuvenim
sve uzde puštat nî. Likara ćud je tim
drugo dat neg žudi smagljivi nemoćnik,
kî želi što mu udi, a mrzi što mu 'e lik.
Ma sada poznam ja, er sve što svit ljubi
u vjetar ide tja i sve se, jaoh, gubi;
nego što slidimo put višnje dobrote,
u kojoj vidimo sve vječne ljepote.
Život naš kratak dan, žuđen'ja nemoći,
svjetovna dobra san, a naši dni noć;
za toj noć odimo svjetovne tamnosti;
a sunce slidimo od višnje svitlosti;
čim nam je dana moć po božjoj milosti
pri neg nas smrtna noć obujmi mrklosti.

⁴ Prvi stih je parafraza prvog stiha Petrarkinih Rasutih rima. ("Voi ch' ascoltate in rime sparse il suono")

2.

Lipota od danice sve zvizde dobiva,⁵
a, vilo, tvê lice danicu prisiva;
jur s u njem odkriva što vik⁶ nî moć izrit,
narav njim odiva i resi ovi svit:
pram, kî ti hotje svit taj narav na glavi
i zlatom uresit, uza je ljubavi;
a pozor gizdavi ljuven stril, s koga mrem,
cić koga i javi i u sni tužan grem,
s koga, jaoh, suze trem, da žali svak mene,
a srcem podirem uzdahe ognjene;
lir, ruže rumene, u raj u kojih nî,
u obraz tvoj skićene trkač su ognjeni;
a koralj crveni od usi medenih,
i biser ljuveni luk, odkle strilja svih;
veseli a tvoj smih, medena i rič taj,
lip uzras i hod tih, ljuven je slatki raj,
nad kime, vilo znaj, blaženstva meni nî;
gospoje, na svit saj ti s' moj raj jedini.
Ah! tako mene ini ljuven plam negorit,
mislím te sve moe dni i služít i dvorit.

⁵ Akrostih: LIPA SLAVNA (početna slova prvih stihova svih dvostihova) i ANICA VIL (početna slova drugih stihova).

⁶ vik - nikad (uz negaciju)

3.

Tko je taj, na saj svit anđeoski kî poje,
u pjesan da će izrit lipos mê gospoje,
kâ nosi obraz bil i ures gizdavi,
jaki 'no Diana⁷ vil, kad se u lov odpravi:
nje prami od kosi u venčac saviti,
na glavi kê nosi, zlato su viditi;
a sjaju nje oči, ljuveni kê su stan,
jak zvizda s istoči, kâ vodi bijeli dan;
a gore nje lica, jaki no u gori
rumena ružica pri danka o zori;
koralj su nje usti, kê resi drag kami,
od kih rič izusti svakoga da smami;
prolitnja sva rados nje je smih ljuveni,
u kom je taj slados, kû izrit moći nî;
a prsi nje mile lir bili odiva,
kojima sve vile na lasno dobiva;
uzrasom vidi se⁸ kraljica svih vila,
svim inim vik nî se ljepša vil vidila;
a slavno, dim⁹ uprav, i milo tač hodi,
reg bi da š njom ljubav tanačac izvodi.
Kako ju lipotom višnji bog s nebesi,
tako ju i dobrotom nada sve uresi;
ter se ona može rit kruna i čas od svih vil,
kê je ikad na saj svit višnji bog satvoril.
Kros toj se ne trudi¹⁰, ako tko u pjesan
nje lipos rit žudi, er ti 'e sve zaman.

⁷ **Diana** - starorimska božica lova

⁸ **vidi se** - čini se

⁹ **dim** - govorim

¹⁰ **kros toj se ne trudi** - zbog toga neka se ne muči

4.

Je li se ikada, o luzi, gdi vidil
pod nebom do sada od ove ljepša vil?
rumeno nje ličce priziva sunačce.
O svitla danice, ustav se za mal čas,
vilinja stražice, ter pozri na obraz
od ove, kâ je cvit svih vila na saj svit;
i vi ine svitlosti pozrite za milos
ovojzi mladosti jedinu na lipos,
kê ures i dika višnja je prilika.
Eto je blažena, pri kojom počiva
i voda studena, kom ličce umiva,
i ruža, kû nosi, za ures od kosi;
blažena trava i cvit, kî pleše nje stupaj,
blažen se može i rit zeleni dubak taj,
kî sjencu njoj čini u ovoj planini;
blažena i strila, kom Ljubav strilja svih
iz lica nje bila i iz oči ljuvenih;
er tužit slatko jes kroz rajski nje ures;
ma blažen zadosti, komu da dobra čes
nje rajске liposti i rajski nje ures
u slatkoj ljubavi uživat na travil!

5.

Tko hoće liposti anđelske sve vidit,
od ove mladosti na lice ktjej pozrit,
pogledom kâ slatkim zanosi srce svim:
rusi su nje prami sunčana uresa,
kim mlados zamami i srca njih sveza,
neka je vas vik svoj svak sužan i rob njoj;
svitlje su nje oči, kim srce mē rani,
neg zvizda s istoči, koja se uzbani
prid suncem vrh gora, kad svitla sja zora;
a kad rič medenu tko bude nje čuti,
svu rados ljuvenu u srcu oćuti,
kojom se na svit saj okuša vječni raj;
a kad smih¹¹ veseli otvori, u taj čas
ina se ne želi pod nebom veća slas;
gorko se dresel'je stvara u vesel'je;
kad stupa nje stupaj, Diana svak bi mnil
prislavna da je taj gospoja bijelih vil;
ljuveno tolikoj uznosi ures svoj;
a bila ljuvena kad svrne sva lica,
na kojih rumena taj cafti ružica,
s zorome, svak reče, prid suncem istječe.
Blažena i trava blaženo i cvitje
i, kî ga sazdava, blaženo prolitje,
kud lipos nje hodi i tance izvodi;
ma blažen svasma taj može se zvat vrh svih
kako kî vječni raj uživa u višnjih,
komu u dar dala jes nje ljubav svoj ures.

¹¹ smih - smijeh, u značenju usta (uobičajeno kod tal. petrarkista)

6.

Ljubavi¹² ljepša vil, neg je zrak sunčani
pod nebom vik vidil, srdačce mē rani:
nje ures izbrani, zlati pram kosi,
prilike komu nî, svim srce zanosi;
a lišcem koe nosi jak anđel zgar s nebes,
uzdišu kim mnozi, zatravil mene jes;
a ne vim¹³, koja čes može me izvidat,
ako mi nje ures ne bude lika dat.
Ljubavi, tvoj stril zlat spravi k njoj ognjeni¹⁴,
ako ona bude stat nemila proč meni;
er razlog nijedan nî, da jedan suze tre
kros plamen ljuveni, a drugi vesel gre.
Ma tko je da ne mre želeći ljuveno,
anđelsko kad pozre nje lice rumeno?
Tako je suđeno, toj hoće višnja moć,
da za njom skroveno svak gori dan i noć,
da vajmeh nije moć nigdar mir prijati
neg u ognju, ili hoć ili neć¹⁵, stojati,
nego li plakati, ljubavi, i tvû vlas
na pomoć vik zvati, ma gluhu na moj glas.

¹² **Ljubav** - Amor, bog ljubavi

¹³ **ne vim** - ne znam

¹⁴ Amorova zlatna plamena strijela

¹⁵ **ili hoć ili neć** - htio ili ne

7.¹⁶

Tko hoće zgar s nebes pozriti na svit saj
anđelski vas ures, ovuj vil pogledaj,¹⁷
kâ prami od kosi i ličcem rumenim
ne kteći¹⁸ zanosi ljuveno srce svim;
a slatkim pozorom, kî mene čini mrit,¹⁹
jaoh, čini mramorom studenim u plam it.²⁰
Pogledaj, mladosti, od svita kâ s' ures,
cvit ove liposti, dočim ti dano jes;
ar lice svitlo toj s brjemenom utječe,
a sunce ovakoj u rijetko istječe.

¹⁶ ova je pjesma u 3. izd. i rukopisu složena sa 6. u jednu.

¹⁷ početna slova unutrašnjih stihova svakog dvostiha daju akrostih ANICA

¹⁸ **ne kteći** - nehotice (jer je skromna)

¹⁹ **slatkim pozorom, kî mene čini mrit** - slatkim pogledom, zbog kojega umirem

²⁰ **čini mramorom studenim u plam it** - čini da i onaj koji je hladan poput mramora osjeti ljubavni plamen

8.

Dvi zvizde ljuvene na ličcu rajskomu
strile su ognjene srdačcu jaoh momu.²¹
Vaj, tko bi ikad mnil, da pogled slatki taj
prilijepe ovej vil srcu je plač i vaj?
I zvizde tej sjaju u višnjih na nebi,
a vajmeh ne imaju taj čemer u sebi.
Oto smrt mû vidim, a ljubav i nje vlas
sili me, da slidim očiti moj poraz;
oto kad ne pozrem tej zvizde danice,
ako i š njih na smrt grem, more me tužice.
Stvoren sam vidju ja letušte naravi,
kâ na plam gre; er sja gdi život ostavi.

²¹ Unutrašnji akrostih (drugi stihovi dvostihova): SPASA

9.

Ili oganj ugasi ili slugu tvoga
svasma ognjem porazi ili užež dragoga,
neka smo, jaoh, drûzi, ljubavi mâ draga,
u ljuvenoj tuzi, čim se trud odlaga.

10.

Gizdava nika vil rajskoga uresa,
kâ nosi obraz bil jak anđel s nebesa,
lipotom zaveza pritužni život moj,
kojo(m) me, jaoh, steza, da sam rob u vik njoj;
a ljubav hoće toj, kâ u njoj ima moć,
kâ čini, srce ovoj da tuži dan i noć,
da, vajmeh, nije moć slobodu ufati
neg sužan, ili hoć ili neć, stojati,
neg suze lijevati tej grozne niz obraz
i svak čas, jaoh, zvati gluhu smrt na moj glas;
dočime koja vlas od višnje svitlosti
zgar zatre zlu oblas hude nemilosti,
kâ u toj liposti, kâ suncu odsiva,
mojojzi mladosti ufan'je sakriva;
ter se, jaoh, snebiva mê srce, nemilos
gdi u njoj dobiva dobrotu i lipos.
Tim cvili mâ mlados i javi²² i u sni,
prid tom vil er milos ufati meni nî;
cić toga tko ne mni, da mogu ne tužit
bolestan i sve dni grozni plač ne družit?

²² javi - na javi

11.

Uzdaše tužni moj, pokli se spravi sad,²³
da svijetu nepokoj navijestiš i gork jad,
kroza kî tač vene mladosti moje cvit,
požalit a mene ni tko bi na saj svit,
prid s prva k onojzi najlipšoj od vila,
u ličcu kojojzi ljuvena 'e sva sila,
srce kâ pogledom rani mi, ter ja tim²⁴
stvaram se sad ledom sad ognjem goruštım.
Reci joj: gospoje, gospoje od svih vil,
priklon uši tvoje, da čuješ grozni cvil,
da čuješ tužan glas, kî zove dan i noć,
usiona tvoja vlas da tužnu da pomoć;
najvernı oda sve gizdave mladosti
mre ranjen, jaoh, od tvê anđelske liposti;
srdačce omehčaj, dragoga pomili,
ne čini, smrtnı vaj da ga već tač cvili;
tvojom ga ljubavi obesel, gospoje,
neka te vik slavi, neka te vik poje.
Ako bi obraz tja za nečut odnila,
tužan glas jak zmija da je vik nemila,
uzdaše tužni moj, k meni se ne vrni,
ma hrlo stupaj tvoj kamo hoć obrni;
željahno pripijevaj, kud godi budeš prit,
ljuvenı plač i vaj, koji me čini mrit.

²³ Ovu je pjesmu zajedno s prethodnom Rešetar u izdanu Držićevih djela u ediciji Stari pisci hrvatski (1930) tiskao kao jednu. Kasnija metrička analiza (S. Petrović) pokazala je da se zapravo radi o dvije pjesme.

²⁴ tim - zbog toga

12.

Jaoh, plamen ljuveni rasčini život moj,
vjerovat a meni gospoja neće toj.
U suzah v s plovem, uzdišem dan i noć,
vapijem i zovem, a zaman, nje²⁵ pomoć.
Pogledom ljuvenim srdačce mê rani,
a ličcem rumenim slatki pokoj zani;
sad za me ne haje, boli se a mnom²⁶ svit;
u gizdah ma traje liposti svoje cvit;²⁷
u pjesneh provodi vesele sve danke,
a mene smrt vodi na plačne svoe stanke.
Jaoh, mramor studeni cijepa se u sto dil
na moj plač ljuveni, na moju tužbu i cvil,
i srca kamena rastaplja u suzah
mâ tužba ljuvena, željahni moj uzdah;
kroz ljubav kî cvile, ponavljau bolizan,
čuvši me plač dile sa mnome po vas dan;
a ona se ne boli²⁸ nit mari čut moj trud,
ma obraz oholi od mene svrće svud;
kaže se od zmija i zviru oda svih,
nalipa gorčija²⁹ i trava jadovnih³⁰.
Ah, tko bi toj sumnjil na ličce ljuveno?
tko li bi u njem mnil da je toj skroveno?
Pogledu ljuvenu virovat nî sada
ni ličcu rumenu; puno je sve jada³¹.

²⁵ nje - njezinu

²⁶ boli se a mnom - a mene žali

²⁷ u gizdah ma traje liposti svoje cvit - gizdama (oholosti) provodi cvijet svoje ljepote, tj. mladost

²⁸ ona se ne boli - ona ne žali

²⁹ nalipa gorčija - gorča od otrova

³⁰ jadovnih - otrovnih

³¹ jad - otrov

13.

Čemu je priverno, jaoh, moje služen'je,
kad plata čemerno meni jes tužen'je?
Čemu je cviliti, pokli se gorčije
na moj plač smiliti srce ima od zmije?
Čemu zvat dan i noć, da mramor studeni
bude mi dat pomoć u mucu ljuveni?
Čemu li, jaoh, kripas od zvizda zlim tvorit,
od srca nemilos pokli me čini mrit?
Oto mi dano jes za smrtni moj poraz
i za mû hudu čes sliditi lip obraz,
lip obraz, svitlosti kî suncu odsiva,
a rajske liposti lipotom dobiva,
u komu samu smrt dobiva nemilos,
kâ me će skoro strt, dobrotu i lipos,
s koje sam ufan'je mê slatko izgubil,
a gorko plakan'je i tužbu sadružil.

14.

Pokli ktje taj tvoja, Ljubavi³², zla strila,
da meni gospoja kaže se nemila;³³
meni već nî mila ni svitlos sunčana³⁴
ni družih kih vila taj lipos izbrana;
a molim, pri dana životu suđena
da bi mi zgar dana taj svrha žuđena.
Rad bih znat, ognjena usiona ljubavi,
taj lica rumena, kojijem me zatravi,
jaoh, kako ostavi, da njima ovakoj
i u sni i javi skonča se sluga tvoj.
Nî razlog, vajmeh, toj, da je ona srcem mraz,
a tužno srce ovoj da gori kroz nje obraz,
a smrtni, jaoh, poraz da mori mene vik,
a da mi nje ukras ne bude dati lik,
da moj glas i jezik nemilos budeći,
jaoh, zaman morim vik prid tom vil cvileći.

³² Ljubavi - Amore

³³ da meni gospoja kaže se nemila - da se gospođa prema meni pokaže nemila

³⁴ početna slova prvih stihova distiha od drugog do predzadnjeg distiha daju akrostih: MARINA

15.

Suze ovoj nisu vik, kê ronim niz lica;
suze su srcu lik, kad mu je tužica;
bolesnu suzami boles se odlaga;
mojim se tugami svak čas jad prilaga;
smrti je nepokoj, a ljubav toj tvori,
kî plačem život moj skončava i mori;
zlamen'je koji su bolesti od moje,
uzdasi toj nisu ni slika njih to je;
uzdahom svrha jes, a prsi mê svak čas
ćute veću boles i smrti, jaoh, poraz,
Ljubav, kê je u meni srce mi goreći,
ovi vjetar čini oko ognja leteći.³⁵
Kim čudom toj činiš; Ljubavi, ktje mi rit,
da ga u ognju tač držiš, a neć ga izgorit?³⁶

³⁵ Amor stvara vjetar mašuci krilima

³⁶ Prvih šest stihova ove pjesme parafrazirani su, a zadnjih osam doslovce prenijeti u Ljubmirovu tužbalicu u Tireni (stihovi 259-274)

16.

Pokoli, jaoh, Ljubav, moj cvite, hoće toj,
da za te ne pristav uzdišem ovakoj
i da ino s istoči, jaoh, ne sja sunačce
na plačne mê oči neg rajsko tvê lice;
ne moj mi zazirat, molim te ljuveno,
toj slatko pozirat tvê ličce rumeno;
er kada ličce toj ne budem tvê pozrit,
jaoh, smrtni nepokoj hoće me umorit;
i mene tamnosti obujme sve tada
bes tvoje liposti, kâ život moj vlada.
Oto tebe izbavi i uze i strila,
moj cvite gizdavi, ljuvena taj sila;
oto ti slatki goj u srcu uživaš,
a što je nepokoj ljuveni, jaoh, ne znaš;
ljubav ti u prsi, kim nje vlas satireš,
tih plamak uvrzi u sebi da čuješ,
ljuveno što 'e mriti i kî je nepokoj
dragoga želiti, izbrani cvite moj!
Ružice rumena, taj svitli tvoj ures
i gizda ljuvena slave te do nebes;
gdino si kraj rika u vrime prolitja,
sva si čas i dika izbranoga cvitja;
svitle se tvâ lica prije danku u gori
jak zvizda danica prid suncem o zori;
mladosti tim mile ubrat te sve žude,
tobom da pribile njih prsi uljude;
vrhu svih mâ mlados sve smagne, ružice,
za gizdu i rados da združi tvê lice;
ma njeka prem huda protiva meni čes
brani mi od svuda združiti tvoj ures.
I rijeke duboke i drače i grane
tej tvoje visoke k tebi mi prit brane,
ter takoj tvoj obraz, ružice, želeći
skončam se jak no mraz na suncu kopneći.

17.

Pozor tvoj ljuveni, izbrana liposti,
primaga u meni sve sione kriposti;³⁷
mojojzi mladosti, tvâ lipos kû stravi,³⁸
eto sve sladosti tvoj pozor objavi;
a obraz gizdavi i zlati ti prami
rič puna ljubavi koga da ne smami?
Raj svitlim zvijezdami tvo(j) je ures i dika,
a među vilami tebi nî prilika.³⁹
O časti velika svih vila, nî na svit
podobna jezika za lipos tvû slaviti!
Vaj, tko da može⁴⁰ izrit rumene ružice,
eto s kih hoću umrit, kim cafti tvê lice!
Ah, tako suzice ne ronit, a zaman,
rad tebe diklice budem ti, vik sužan,
lipos tvû noć i dan slaviti u v s glas,
ako i nî podoban za tvoju slavu i čas.

³⁷ Početna slova stihova 2, 4, 6 i 8 daju akrostih PERA PERA, a početna slova prvih stihova od drugog distiha na dalje daju akrostih MAROVA.

³⁸ **tvâ lipos kû stravi** - koju tvoja ljepota opčara

³⁹ **tebi nî prilika** - nema ti slične

⁴⁰ u rukopisu: mož

18.

Cvit lijepe mladosti z godišti odhodi⁴¹
i š njima radosti sve naše odvodi.
Tvâ lipos i gizde i ures izbrani
i svitle dvi zvizde, kim srce mê rani,
lipsaju na svak čas jakino ubran cvit
na suncu jak no i mraz; kros toj prim ovi svit:
veselo prolitje vrimenta slatkoga
ne upus⁴², čim cvitje cafti lica tvoga;
uživaj liposti, uživaj i rados,
ljuvenom kriposti uzvisi tvû mlados;
er vrime toj slatko jak vitar utječe,
puštav ga u kratko⁴³ kajan'je se stječe.

⁴¹ **z godišti odhodi** - s godinama odlazi, nestaje

⁴² **ne upus** - nemoj propustiti

⁴³ **u kratko** - brzo, uskoro

19.

Pogled tvoj ljuveni, gospoje od svih vil,⁴⁴
smrtno je u meni srdačce izranil;
a gizde tej tvoje i rajsko ličce toj
sili me, gospoje, da sam rob u vik tvoj.
Vaj, ma tko može bit toliko srcem mraz,
da ne će u plam it⁴⁵ pozrivši tvoj obraz?
Lipos tvâ i dika i slavni taj ures
eto je sva slika anđela zgar s nebes.
Ah, tako, diklice, u milos tvoju prit,⁴⁶
budu mi tužice sve slatke za te bit.

⁴⁴ Akrostih: PAVLA

⁴⁵ u plam it - poći u plamen

⁴⁶ tako, diklice, u milos tvoju prit - tako je mogao steći tvoju milost

20.

Od koli zgar s nebes odluka nemila
od tebe mene jes, moj cvite, odilila,
tučem se plaćući, dragoga jak druga
grlica ištući, od luga do luga;
i plačna, jaoh, takoj kudi grem, bez mira
anđelski ures tvoj svud mi se prizira;
jaoh tužna, i mnokrat blažena mneći bit
i grlit bili vrat i ličce tvê ljubit
nađem se kako taj, kî u san uživa
svojim drazim vječni raj, ter se pak snebiva,
kada se probudi daleče od dragoga,
koga jaoh žudi vrh svega inoga.
More li toj biti da budeš, jaoh, takoj
u zabit staviti mû vjeru, cvite moj?
Ma tko bi ikad mnil izbrana liposti,
da taj tvoj ures bil skriva sve gorkosti?
Ne mogu vjerovat, tolika da lipos
u sebi ne će imat kû godi još milos,
i da se na plač moj još ne ćeš smiliti
i tužno srce ovoj napokon smiriti.
More li taj rika, prislavne gdi vile
vašega jezika slatke pjesni dile,⁴⁷
učinit tolikoj tim pjesni od raja,
drag žilju, da s ti moj kako sam ja tvoja?

⁴⁷ rika ... vile vašega jezika - Rijeka dubrovačka, gdje žive muze dubrovačkih pjesnika. Medini, Rešetar, Torbarina i drugi smatraju da je ova pjesma nastala u Italiji, tj. da je ostavljena djevojka koja tuguje Talijanka (budući da kaže: "vašega jezika").

21.

U SMRT OD FIORE MARTINOVE ŠUMIČIĆ.

Gizdava mladosti, kâ grozne suze treš⁴⁸
za mojom liposti i priku smrt kuneš,
koja ktje potlačit u vrime, kad ctješe
mladosti moje cvit⁴⁹, kim se svit resješe,
kad sjaše mē lice meu lipim vilama
kako no sunačce meu svitlim zvizdama,
tej suze ustavi, suze su tej zaman,
jer u višnjoj slavi uživam vječni dan,
kî vrime ne vlada⁵⁰, ni stiže mrkla noć;
gdi nî pri neg sada⁵¹ i gdi smrt ne ima moć;
gdi gorko dresel'je ne ima nijednu vlas,
ma gdi je vesel'je i gdi je vječna slas;
gdi vernim spraval jes u vike slatki stan
vladalac od nebes, bez noći gdi je dan.
I ako telesnom lipotom slavna bjeh,
na nebu duhovnom ljepša sam vila svih,
kû prika huda smrt izagnana s nebes
ne može vik⁵² satrt; vječni nje život jes.
A i ti ć' mladosti sjemo⁵³ doć, a ne mniš,
za što u tamnosti telesnoj sanak spiš;
ma oči otvori i djeluj djela taj,
sa mnom da i ti gori uživaš vječni raj
i višnje liposti, kē su ine neg moje
u vječnoj svitlosti, kim se duše goje.

⁴⁸ Fiora, suproga Martina Šumičića, bila je poznata ljepotica, a umrla je 1549. godine. Šumičić se spominje u drugom prologu Tirene.

⁴⁹ Igra riječi: Fiora je Cvijeta.

⁵⁰ kojim ne vlada vrijeme, tj. koji je vječan

⁵¹ **gdi ni pri neg sada** - gdje nema prošlosti, nego samo sadašnjost

⁵² **vik** - nikad

⁵³ **sjemo** - simo, ovamo

22. EPITAPHIO.

O koji gledaš sad, gdje je ovdi cvit proctil,⁵⁴
na zemlji kî nikad pridje se nî vidil,
lipotom kî cvitja dobiva ostala,
dragoga prolitja kî je sad sva hvala.
Bila sam mladica, koja se zвах Fiora,
sva kako ružica, kû goji zgar zora,
koja se mogah rit meu svitlom mladosti
svim dobrom slavni cvit oda svih liposti;
ma višnji na nebi vidiv me, pravo dim⁵⁵,
uzet me ktje sebi, da mu raj uljudim.
Tad u plaču osta svit kako kad sunačce
od zemlje bude odnit zimnji dan svoe ličce;
i za plač od svita utješit višnji zgar
za Fioru od cvita stvori mu ovi dar.

⁵⁴ Ova je pjesma epitaf Fjori Šumičić iz prethodne pjesme.

⁵⁵ **dim** - govorim

23.

Ktje mi se nekada i bi mē žuđen'je,⁵⁶
u srcu mom sada drugo je hotjen'je.
S pameti stajem se⁵⁷, ter kteći što trudih,
prem svasma kajem se, i što ufah i žudih.
Ljubav me i lipos pod svoju vlas stavi,
razložna nu kripas tej sile me izbavi,
slobodi me i uze, u koj se samohoć
zapletoh; na suze kad ne mnjah njome doć,
kad ličce rumeno bes sumnje pozirah,
u kom sve ljuveno blaženstvo zamirah,
a srce jadovno puno nemilosti
stojaše pripravno za dat mi žalosti.
Slobodu sad slavim pojući u vas glas,
Ljubavi, a pravim⁵⁸, tvâ minu svasma vlas;
ognjene tvê strile zaman su, kê tratiš;
njegda su ranile, slavu istom sad kratiš.

⁵⁶ Ova i sljedeća pjesma su elegičke, moralne i duhovne (Rešetar).

⁵⁷ **stajem se** - sastajem se

⁵⁸ **pravim** - govorim, velim

24.

O svite! ti ti si⁵⁹ pun tamne tamnosti;⁶⁰
daleče koli si od višnje svitlosti?
G zlu tvomu pristaješ po grešnoj naravi;
od dobra ostaješ, koe ti bog objavi;
nebeske darove anđelske ohodiš,
zemaljske otrove a s tvojim zlom slidiš.
O slijepi čovječe, zemlja ti omili,
kâ te nesvijesniče na gork plač usili;
a nebo ostavi, gdi višnji pribiva
i gdi se u slavi vječni mir uživa.
K nebesom dvigni oči, pogledaj vrh gora,
gdi sunce s istoči sad tvoj vid otvora,
ostavi tamnosti, kako ti on sviti
svojome⁶¹ svitlosti, čovječe, ktjej iti.

⁵⁹ **ti ti si** - ti li si

⁶⁰ ova pjesma se ponavlja u Tireni (Remetin govor, stihovi 1563-1576).

⁶¹ **svojome** -njegovom

25.

SVITLOMU I VRIDNOMU VLASTELINU SABU NIKULINOVU⁶² MARIN DRŽIĆ.

O kî si svitla čas izbrane mladosti⁶³,
od grada⁶⁴ ures vas pun svake milosti,
plemiću, mudrosti kî slijediš drum pravi,
a put od ludosti svim ludim ostavi,
poslušaj s ljubavi Držića, pri vodi
u slavnoj dubravi kî s vilam dan vodi,
s kim opći i hodi nekada i Gjore
i Šiško izvodi tanačce kraj gore
s večera do zore spjevaje tej pjesni,
zemlja, lijes⁶⁵ i more od slasti ter bjesni.⁶⁶
Mnozi su nesvijesni i čudi nemile
kî vele: Držić sni da opće š njim vile,
kê ljube i mile mladiće ljuvene
i kim pjesni dile kraj rike⁶⁷ studene;
lupežom i mene još čine prid tobom
kako oni, kî scijene i sude svih sobom⁶⁸.
Putnici, kî gorom vrh rike putuju,
što spivam ja zorom s vilama sve čuju;
ma koji vuhuju dičiv se tuđime,
dugo se ne štiju, otkriva sve vrime.
Lupeštvom ah! time ne tvor me nitkore,⁶⁹
neznano er ime još slavno bit more:
slavici od gore jur pjesni mê znaju,
od zore do zore na kê mi odpivaju;
boži dar poznaju i gluhe dubrave,

⁶² Na ovom je mjestu u 2. izdanju netko upisao: Gunduliću.

⁶³ Ova pjesma je prva književna polemika u hrvatskoj književnosti i bitan dokumentarni izvor informacija o Držićevom stvaranju i odnosu dubrovačke sredine prema njemu. To je pjesnikova reakcija na optužbe za plagijat Vetranovića u Tireni; **izbrane mladosti** - birane mladeži

⁶⁴ **grada** - Dubrovnika

⁶⁵ **lijes** - šuma

⁶⁶ S vilama je nekoć općio i hodio Džore Držić (1461-1501), Marinov stric, a tance izvodio Šiško Menčetić (1457-1527), Marinovi uzori.

⁶⁷ **rike** - Rijeke dubrovačke

⁶⁸ **sobom** - prema sebi

⁶⁹ **time ne tvor me nitkore** - time neka me nitko ne potvori, ne optuži

komu hvalu daju, koga sa mnom slave;
i cvitja i trave časti se vesele
od ove države, kojoj dobro žele;
a zli se dresale kako sve, kim vlada
nenavis. Tim vele: toj nî čas od grada
i ako 'e, nî sada pjesnivac neg jedan⁷⁰,
zemaljska kî sklada i rajska u pjesan,
od boga kî bi dan ovojzi državi
za ures prislavan, kim da se proslavi.
U pjesan taj stavi: sve Držić što poje,
toj Čavčić ne pravi⁷¹, istina ni to je.
Vridne časti svoje dosta je Čavčiću,
bolji dio od koje zač će dat Držiću?
Može se, rjeti ću, darovat zlatan pas,
razumni plemiću, ma nigdar vridna čas;
razumnu sva je slas blaženstva od svita
meu ljudmi častan glas; toga se svak hita.
Čavčića nu pita, što će rit na ovoj?
Časti se svak čita⁷² svojome, rijet će toj.
Plemiću, mir i goj u srcu tvom budi;
ja ću rit razlog moj, a razum tvoj sudi:
pošteno tko trudi ima li, rad bih znat,
od boga i od ljudi poštenu platu imat.
Lupež se ne mao⁷³ zvat može svak ovd i svud
tko bude platu iskat za tuđu muku i trud;
istine ma je ćud: što ju već sakrivaš,
od kud ne mniš, o(d) tud kažeš većma dvaš.
Plemiću, svaka laž na laži ostaje,
a zemlji svaki daž nije hranu da daje;
razuma plata je, kâ ne mre nikadar,
vridna čas, nam kâ je od boga ljepši⁷⁴ dar.
Čas je ona vridna stvar, kû glavom štitiše
Lexandro i Caesar⁷⁵ i cić kê umriše,
i koju slidiše pjesnivci svi njekad,
koji osvitliše pjesnima svak svoj grad;
a tko zna, ako i sad i Držić ištući
steći čas ovi grad prosvijetli pojući.⁷⁶

⁷⁰ **Jedan** - pjesnik Mavro Vetranović Čavčić (1482-1576), koji je sam ustao u Držićevu obranu nakon što su Držića (za Tirenu) optužili za plagijat neke njegove nama nepoznate pastorale (Pjesanca Marinu Držiću u pomoć)

⁷¹ **ne pravi** - ne govori

⁷² **čita** - časti

⁷³ **mao** - mali

⁷⁴ **ljepši** - najljepši

⁷⁵ **Lexandro i Caesar** - Aleksandar Veliki i Gaj Julije Cezar

⁷⁶ Držić će steći čast poput pjesnika antike, koji su proslavili svoje gradove.

Marin Držić: Pjesni razlike

Vide se živući i veća čudesa,
sve može mogući učinit s nebesa.
Nika vil uresa prislavna, kâ mene
lipotom zaveza, ter mladost mâ vene,
kraj rike studene užije na svak čas
na pjesni ljuvene, da se dam svasma vas,
u pjesneh da svu čas od svita postavim,
nje gizde u vas glas i lipos da slavim,
u meni ter pravim, učinit tko će toj,
da ikad ostavim sej pjesni, bože moj!
Besjedi već ovoj stavit ću svrhu ja;
sad reci razum tvoj, je li pravda moja?
Istina suncem sja, s ljubavi cić toga
čti dobrota tvoja lis Držića tvoga.

26.

Mâ sestro, ja sada davam ti blagoslov⁷⁷
kî sinu Izak da, kada mu donije lov.
U sto se dobrih čas s tvojim drugom sastala
s kim da bi život vas u miru uživala.
Da ti Bog bude dat s tim drugom dobâr tih⁷⁸,
da ne imaš vik⁷⁹ imat potrebu od družih,
i da ti Višnji da od srca plod tvoga,
kî će bit čas roda, koris grada svoga,
u goju vašemu kî da se uzdvigne,
u strahu Božjemu dug život da stigne;
od koga da vidiš od sinov sinove,
a imaš čijem da ženiš i čekaš svatove.
Da ti da višnja vlas živjet u ljubavi
s tvojim drugom život v s i svih zal izbavi;
a cvit tvê mladosti s pošten'jem da gojiš,
u Božjoj milosti kî dugo da vodiš.
Da ti cti prolitje, a ljetu da rodi,
jesen, zimnje bitje s koristi da t' hodi.
Godišta sčekala s tvojim drugom bez broja,
u život ne znala ni rata ni boja.
Bila t' laka staros, kâ se s trudom vodi,
a vesel'je i rados da tvoj stan ne odhodi;
a s drugom tvojime s svetijem životom
slavila Božje ime u život i potom,
komu vik i sada slava i hvala budi,
i dušu tvû vlada' i svega zla bljûdi.

⁷⁷ Pjesma je napisana povodom svadbe Držićeve sestre Pere (1535), ali nije bila uvrštena u tiskano izdanje Držićevih pjesama iz 1551. Akrostih MUDIVODA (mutivoda?) možda je Držićev nadimak, odnosno možda se odnosi na Vidru koja muti vodu (S. Petrović)

⁷⁸ **dobâr tih** - tih, tolikih dobara

⁷⁹ **vik** – nikad (uz negaciju)

RJEČNIK

ar - jer

bljudi - čuva (od gl. **bljusti**)

boliti se - žaliti

bolizan - tuga, bol

brijeme - vrijeme

caftiti - cvjetati

čić - radi

ctjeti, ctiti - cvjetati; **cti** - cvate

čas - sudbina

čijem - čime

čtiti - čitati

daž - kiša, dažd

dim - od gl. **điti**, govoriti - govorim

dresel'je - žalost, tuga

dubak - demin. od dub, šumica, gaj

dvaš - dvaput

er - jer

goj - užitak; hrana; njega

hotjen'je - htijenje, želja

hrlo - brzo

it, iti - ići

izrit - izreći

jad - otrov

jadovan - otrovan

jak, jaki, jakino - kao

jur - već

kâ - koja

kê - koje

kî - koji

koj - koji

koli - koliko

kom - kojom

kû - koju

letušti - leteći, koji leti

Lexandro - Aleksandar Veliki

lijes - šuma

likar - lječnik

lipost - ljepota

lipsati - nestati

lir - ljljan

ljuven - ljubavni

ma - ali

mâ - moja

mao - mali

mê - moje

mû - moju

nalip - otrov

nenavis - mržnja, zavist

nî - nije, nema

nitkore - nitko

oblas - vlast

oći (prez. **ođem**) - ostaviti

pogođaj -

pokli - budući da

pomrnjen'je - mrmrljanje

pozriti - pogledati

pozirati - promatrati, gledati

pravim - govorim

prem - upravo, baš

pridje - prije

prilika - slika, pojava

primagati - nadvladati, pobijediti

prisivati - presijavati

procaftiti - procvjetati

rijeti - reći

riti - reći

rus - crven

saj- ovaj

samohoć - slobodan

scijeniti - misliti, smatrati, držati

sej - ove

silovati - prisiliti

sjemo - simo, ovamo

slavic - slavuj

smagljiv - željan, požudan

stampa (tal.) - tisak

stan - dom, obitelj

stanak - sastanak

straviti - začarati, opčarati

stupaj - korak

tač - tako

tanačac - ples

tja - tamo

tratiti - trošiti

triš - triput

tvá, tvê, tvô - tvoja, tvoje, tvoju

usion - prisilan

uvrcí - baciti, uvrnuti

uzbaniti se - postati ponosit

vaj - jad

v s - sav

veras (lat. **versus**) - stih

vik - uvijek, ikad; s negacijom - nikad

vim - znam; (od **viti** - znati)

vuhovati - varati, biti prijevaran

zač - zašto

zamiriti - opaziti

zgar - odozgo

zlamen'je - znak

zled - zlo

žilj - ljljan

ABECEDNI POPIS PJESAMA

Cvit lijepe mladosti z godišti odhodi _____	21
Čemu je priverno, jaoh, moje služen'je _____	16
Dvi zvizde ljuvene na ličcu rajskomu _____	11
EPITAPHIO _____	25
Gizdava nika vil rajskoga uresa _____	13
Ili oganj ugasi ili slugu tvoga _____	12
Jaoh, plamen ljuveni rasčini život moj _____	15
Je li se ikada, o luzi, gdi vidil _____	7
Ktje mi se nekada i bi mê žuđen'je _____	26
Lipota od danice sve zvizde dobiva _____	5
Ljubavi ljepša vil; neg je zrak sunčani _____	9
Mâ sestro, ja sada davam ti blagoslov _____	31
Od koli zgar s nebes odluka nemila _____	23
O koji ljuvene sej pjesni slišate _____	4
O svite! ti ti si pun tamne tamnosti _____	27
Pogled tvoj ljuveni, gospoje od svih vil _____	22
Pokli ktje taj tvoja, Ljubavi, zla strila _____	17
Pokoli, jaoh, Ljubav, moj cvite, hoće toj _____	19
[Posveta] _____	3
Pozor tvoj ljuveni, izbrana liposti _____	20
Suze ovoj nisu vik, kê ronim niz lica _____	18
SVITLOMU I VRIDNOMU VLASTELINU	
SABU NIKULINOVU _____	28
Tko hoće liposti anđelske sve vidit _____	8
Tko hoće zgar s nebes pozriti na svit saj _____	10
Tko je taj, na saj svit anđeoski kê poje _____	6
U SMRT OD FIORE MARTINOVE	
ŠUMIČIĆ _____	24
Uzdaše tužni moj, pokli se spravi sad _____	14